

**TÜRK HUKUK TARİHİ
ARAŞTIRMALARI**

Journal of Turkish Legal History

ISSN: 1306-6889

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Journal of Turkish Legal History

Sayı 30, 2020 (Güz)

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	Fethi Gedikli (İstanbul Üniversitesi Sadri Maksudi Arsal Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü)
Kurucular	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, M. Macit Kenanoğlu, Mustafa Şentop, Mürteza Bedir
Yayın Kurulu	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, M. Macit Kenanoğlu, Mürteza Bedir, Sami Erdem, Ayhan Ceylan, Cihan Osmanağaoğlu Karahasanoğlu
Danışma Kurulu	İdris Bostan (İstanbul Ü.), Feridun Emecen (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Mehmet İpşirli (İstanbul Medipol Üni.), İsmail E. Erünsal (İstanbul 29 Mayıs Üni.), M. Emin Artuk (İstanbul Medipol Üni.), İbrahim Kâfi Dönmez (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Kemal Beydilli (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Engin Deniz Akarlı (İstanbul Şehir Üni.), Sevgi Gül Akyılmaz (Ankara Hacı Bayram Veli Üni.), Mustafa Avcı (Ankara Sosyal Bilimler Üni.), Yusuf Karakoç (Dokuz Eylül Üni.), Nevin Ünal Özkorkut (Ankara Üni.)
Editör	Fethi Gedikli
Yardımcı Editörler	Ali Adem Yörük, Abdullah İslamoğlu
Sekreterlik	Furkan Şahan, Ridvan Abdurrahman Demirtaş
Baskı	İlbey Matbaa, Matbaa Kağıt Reklam Org. Mücellit San. ve Tic. Ltd. Şti. 2. Matbaacılar Sitesi, 3 NB 3 Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul 0 212 613 83 63 (Sertifika No. 17845)
Baskı Tarihi	Aralık 2020

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları yılda iki sayı yayımlanan hakemli bir dergidir. Dergide yer alan yazıların ilmi ve fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yönetim

İstanbul Üniversitesi Sadri Maksudi Arsal
Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Merkez Bina
Oda 58 Beyazıt/İstanbul/Türkiye
e-posta: hukuktarihimerkezi@istanbul.edu.tr

Bu sayı Bahçelievler Belediyesi'nin katkılarıyla basılmıştır.
Belediye Başkanı Dr. Hakan Bahadır'a teşekkür ederiz.

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Sayı 30 • 2020 (Güz)

İçindekiler

Erken Cumhuriyet Döneminde Hukuk Dilinin Özleşmesine Yönelik Sivil Arayışlar <i>Tarık Özcan</i>	5
<i>Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın Amacı Üstüne</i> <i>Friedrich Carl von Savigny - çev. Serhan Yıldırım</i>	55
İttihad ve Terakki İçinde Muhalefet ve <i>Hizb-i Cedit</i> Krizi - Kont Léon Ostorog'un Sir Eyre Crowe'a Sunduğu Rapor (30 Nisan 1911) <i>Çev. Abdurrahman Nur</i>	65
<i>Belgeler/Notlar</i>	75
Hattat Mustafa Halim Özyazıcı'nın Hukuk Konulu Grafik Çalışmaları <i>Halûk Perk</i>	75
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Tasnifi Üzerine Bir Not <i>Fethi Gedikli</i>	101
<i>Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın Tarihçesi</i> <i>Serhan Yıldırım</i>	105
İstanbul Barosu'nun İlk Genel Kurul Toplantısı, İlk Levhası ve Kostaki Sardenski'nin Nutku (5 Nisan 1878) <i>Tugay Aydın</i>	113
Türkiye'nin İlk Avukat Ajandası <i>İstanbul Barosu Ajandası 1928</i> ve Avukatlara Meslekî-Ahlâkî Öğütler <i>Tugay Aydın</i>	129
"Her Türü Yoksulluk İçinde Tekemmüle Doğru Bir Hatve": <i>Ceride-i Adliye</i> , Makale Fihristi ve Yazar Dizini <i>Ercan Karaismailoğlu - Rıdvan Abdurrahman Demirtaş - İbrahim Enes Onat</i>	137
Hukuk Reformu Metinleri 19: Sanat-ı Taknin ve Usûl-i Tedvin (1925) <i>Haz. Ercan Karaismailoğlu</i>	217

Hukuk Reformu Metinleri 20: <i>Droit</i> ile Usûl-i İslâmiyeyi Cem' - Ali Suavi'nin Duruva: <i>İlm-i Usûlü'l-Hukuk'u</i> (1870) <i>Haz. Yasin Yılmaz</i>	221
Beyyinâtın Şerâit-i Kabul ve Takdiri <i>Mustafa Reşit Belgesay - haz. Fatma Zehra Yavuz - Beyza Nur Byık</i>	229
Serbestî-i Mukavelât <i>Mişon Ventura - haz. Mert Burak Ersan</i>	247
Mesuliyet-i Akdiye ve Mesuliyet-i Cürmiye <i>Sıddık Sami Onar - haz. Niyazi Varođlu - Zeynep Aygür</i>	267
Kavânîn-i Esasiyenin Tekevvünü: İngiliz Kanun-ı Esasîsi <i>Celâleddin Arif - haz. Fatih Selim Bayram - Kevser Çetin</i>	279
Kaza-yı İdarî <i>Charles Crozat, trc. Mustafa Hâmid - haz. Zeynep Aygür - Niyazi Varođlu</i>	297
Sahtelikte İstimal <i>Diren Yerganyan - haz. Mert Burak Ersan</i>	315

TARİHÇİ HUKUK BİLİMİ MECMUASI'NIN AMACI ÜSTÜNE

Friedrich Carl von Savigny, çev. Serhan Yıldırım*

Bu yazı, *Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın*¹ ilk cildinde yayımlanmıştır². Ayrıca 1850'de, iki sayfalık bir değerlendirmeyle birlikte Savigny'nin *Karma Yazıları*'nda aynı şekli muhafaza edilerek yayımlanmıştır³. Savigny bu yazıda, mecmuanın hangi amaçla kurulduğuna, ne tür bir görevi üstlendiğine ve bu görevin tarihi kıymetine değinmektedir. Bunun yanı sıra müellif, 1814'te neşredilen *Çağımızın Yasam ve Hukuk Bilimi Hakkındaki Görevi Üzerine* başlıklı eserinde ilan ettiği tarihçi hukuk okulunun programını, bu yazıda daha açık bir şekilde ifade etmektedir. Yazının sonunda ise, mecmuada yayımlanabilecek olan makale, değerlendirme yazısı, teknik not ve eleştirilerin hangi nitelikleri taşıması gerektiği hakkında ayrıntılı açıklamalar yapmaktadır. Alman hukuk literatüründe hâlen okunmaya değer görülen Savigny'nin bu yazısı, tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece İspanyolca ve Baskça dillerine tercüme edilmiştir⁴.

* Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı; Doktora öğrencisi, İstanbul Üniversitesi SBE Kamu Hukuku; e-posta: serhanyildirim@cu.edu.tr. Metin hakkındaki tashiherlerini paylaşan ve her an yardımlarını esirgemeyen değerli Öğr. Gör. Muhammed İkbâl İmamoğlu'na sonsuz şükranlarımı sunarım. Kendilerinin katkıları olmasaydı bu çeviri faaliyeti akim kalabilirdi. Ayrıca metni okuyup görüşlerini paylaşan pek kıymetli Prof. Dr. Fethi Gedikli ile kavramların Türkçe karşılıkları hakkında birçok pürüzü gidermeme yardımcı olan pek değerli Prof. Dr. Mehmet Tevfik Özcan'a teşekkürü borç bilirim. Son olarak metin hakkındaki fikirlerini paylaşan değerli dostum M. Beheşti Aydoğan'a teşekkürlerimi sunarım.

¹ Mecmuaya dair bir değerlendirme için bkz. Serhan Yıldırım, "Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın Tarihiçesi", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, bu sayı.

² Makalenin özgün bibliyografik kaydı: Friedrich Carl von Savigny, "Über den Zweck dieser Zeitschrift," *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft*, ed. F. C. v. Savigny, C. F. Eichhorn, J. F. L. Göschel, B. I/1, (1815), s. 1-17 (Berlin, Nicolaischen Buchhandlung). Çeviride dipnotlar ve köşeli parantez içerisine alınan bütün tasarruflar bize aittir.

³ "Zweck der Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft 1815", *Vermischte Schriften*, Berlin, Veit und Comp., C.1, 1850, s. 105-126.

⁴ Sırasıyla İspanyolca ve Baskça çevirilerin künyesi şu şekildedir: Friedrich Carl von Savigny, "Sobre el fin de la Revista de la Escuela Histórica", *La escuela histórica del derecho: documentos para su estudio*, Çev.

*

Editörleri⁵ bu ortak girişime sevk eden şey, hukuk biliminin hangi yol ve yöntemle ele alınması gerektiği konusunda tamamen hemfikir olmalarıdır. İşte bu çalışmada, bu ortak kanaatin muhasebesi ortaya konulacaktır.

Alman hukukçular arasında eskiden beri hüküm süren çeşitli bakış açısı ve yöntemler dikkatle incelendiğinde, bunların aralarında sadece temel bir farklılığın bulunduğu iki ana sınıfa dayandığını ve bu nedenle hukukçuların da iki okula ayrıldıkları görülecektir. Bu okullar bünyesindeki bütün uyumsuzluklar yalnızca koşula bağlı [izafi] olarak görülebilir ve fark edilemeyen geçişlerle her zaman uzlaştırılabilir. Bu temel farklılığın artık eskiden olduğundan daha belirgin ve keskin bir şekilde ifade ediliyor olması, tartışmaya katılan ya da sessiz bir izleyici olarak sonucu bekleyen herkes tarafından faydalı bir iş olarak görülmelidir. Kaldı ki, izleyici olarak katılmanın da bazı avantajları vardır. Zira o da uzun zamandan beri kendisi için cevabı meçhul kalmış olan, iç düşünüşüne göre bu iki okuldan hangisinin safında yer aldığı, kimlerle aynı yönde düşündüğü ve kimlerle görüşlerinin uyummadığı sorularını cevaplandırmak noktasında artık daha açık bir fikre sahip olacaktır.

Bu iki okuldan birisi çoktandır tarihselci adıyla nitelendirilmektedir. Buna mukabil, diğer okul için isabetli bir isim bulmak neredeyse mümkün değildir. Zira bu okul, yalnızca zikredilen ilk okula muhalefet konusunda kendi içerisinde bir bütünlüğe sahiptir. Bunun dışında o, çok çeşitli ve çelişkili şekillerde; kâh felsefe ve tabîi hukuk, kâh akl-ı selim olarak kendini gösterir; Bu nedenle onu başka bir ifadenin yokluğundan dolayı, tarihselci olmayan okul şeklinde adlandırıyoruz. Bakışımızı yalnızca bilimimizle [hukuk bilimiyle] sınırlandırdığımız sürece, bu hukuk okulları arasındaki karşıtlığı derinlemesine anlayabilmemiz mümkün değildir. Çünkü bu karşıtlık, çok genel bir niteliğe sahiptir ve insanla ilgili her şeyde, özellikle de devletlerin esas teşkilatı ve idaresiyle ilgili olan konularda az ya da çok görülmektedir.

Buradaki genel soru şudur: Geçmiş ile şimdi yahut oluş ile varlık arasındaki ilişki nedir? Burada bazıları, her çağın kendi bağımsız ve keyfi [*willkürlich*] teşekkül eden varoluşunu, dünyasını, kendi anlayışı ve gücü nispetinde; iyi ve talihli ya da

---

Rafael Atard, Madrid, Librería General de Victoriano Suárez, s. 11-27; Friedrich Carl von Savigny, "Eskola Historikoaren Aldizkaria-ren xedeaz", *Eleria, Euskal Herriko Legelarien Aldizkaria*, Çev. Koro Garmendia, Donostia, Eusko Ikaskuntza, sy. 3, 1998, s. 99-104.

⁵ Savigny, Eichhorn, Göschen.

kötü ve talihsiz olarak öğretir. Bu sorunu irdelerken, takip edilen yöntemle ne gibi sonuçlar elde edildiği geçmişin incelenmesiyle öğrenilebileceği için, [tarihi araştırmalar] ihmal edilmemelidir. O halde tarih, ahlaki-politik örneklerin toplamıdır. Bununla birlikte bu yaklaşım tarzı, pek çok yardımcı bilgiden yalnızca birisidir ve bir dâhî için belki de önemsizdir.

Diğerlerinin öğretisine göre tamamen bireysel ve münhasıran insanî bir varoluş yoktur. Bireysel olarak görülebilecek olan şey, diğer bir açıdan bakıldığında, ancak daha üst bir bütünün parçasıdır. Buna göre, her bir insanı, aynı zamanda, bir ailenin, halkın ve devletin uzvu olarak; bir toplumun yaşadığı her çağı da tüm geçmiş çağların devamı ve gelişimi olarak görmek gerekir. Bundan başka bir görüş, tek yanlıdır ve yalnızca kendisinin haklı olduğunu ileri sürmesi halinde, yanlış ve zararlıdır. Eğer gerçekten böyleyse, hiçbir çağın kendisi için ve keyfi olarak bir dünya kurması söz konusu değildir; bilakis her bir çağın yaptığı, tüm bir geçmişle kopmaz bir bağlantı içerisinde olmaktan ibarettir. Şu halde her bir çağın yapması gereken, mecburi ve özgür olanı verili [*Gegebene*] olarak kabul etmektir. Burada mecburi kelimesini, günümüzün özel ve keyfi iradesine bağımlı olmayan; özgür kelimesini ise, herhangi bir yabancı, tikel, keyfi iradeden (bir efendinin kölesine verdiği emir gibi) kaynaklanmayan anlamında kullanıyorum. Bu noktada mecburi ve özgür olarak verili olan, sürekli bir oluş ve gelişim hâlindeki bir bütün olan halkın yüksek tabiatının eseridir. Bu üstün halk çağımızın, bütünde ve bütün ile isteyen ve eyleyen bir uzvudur, öyle ki bu bütünden var olan da bu uzvun müstakil neşeti olarak nitelendirilebilir. Öyleyse tarih, sadece vakıalar toplamı değil; aksine bizim kendi durumumuzun hakiki bilgisine yönelik biricik yoldur. Bu tarihsel nokta-i nazarda duran, karşıt yöneme dair hükmünü ayrıca şu şekilde verir: Burada, verili bir şeyin kabulü ve reddinin ancak eşit derece mümkün görüldüğü, iyi ve kötü arasında bir seçim söz konusu değildir. Daha doğrusu, bu verili olanın reddi kesinlikle imkânsızdır; nitekim o, kaçınılmaz olarak bize hükmetmektedir ve biz onun hakkında ancak yanılabiliriz; onu değiştiremeyiz. Yalnızca bu daha üstün ve ortak özgürlüğün mümkün olduğu yerde, kim kendi keyfi iradesini kullandığını zannederek yanılırsa, en asil haklarından bizzat vazgeçmiş olur: Böyle bir kimse, şayet özgürlüğünü elde edebilirse, kendisinin kral olacağını düşünen bir köle gibidir.

Bir zamanlar, bireyin bütünden ayrıştırılmasının katı bir şekilde ve büyük bir özgüvenle yapıldığı bir dönem vardı. Bu dönemde, yalnızca şimdiki zamanın, değerinin az olduğu düşünülen geçmiş zamandan değil; münferit vatandaşın da

devletten ayrıştırılması söz konusuydu. Bu sonuncu teşebbüsün, yani münferit vatandaşın devletten ayrıştırılmasının hatalı ve zararlı olduğu acı tecrübeler sonucunda kabul edildi. Buna rağmen bu fikir şimdi bile birçok kişinin gönlünde yatıyor ve pratikte uygulanmak isteniyor olsa da, teorik düzeyde buna artık pek kolay cüret edilemiyor. Bugün ile geçmişin ayrıştırılmasında ise durum oldukça farklıdır. Bu teşebbüs, şimdilerde her tarafta sesi çok çıkan ve kaygısız taraftarlar bulmaktadır. Oysa bu iki teşebbüsten birisini reddederken diğerini kabul etmek, kendi içinde tutarsız bir tavidir. Bu tarihsel egoizmin (bunu ilk ayrılma olarak adlandırabileceğimiz gibi) diğerinden çok daha uzun bir süre kalıcılığını korumuş olmasının nedeni, muhtemelen şurada yatmaktadır: Pek çok kimse, kendisi farkında olmasa da, dünyadaki gidişata dair kendi bireysel yaklaşım tarzının, dünyanın bizzat kendi seyri ile özdeş olduğunu zannetmekte ve böylelikle dünyada olup bitenin kendisi ve kendi düşünceleriyle başladığı vehmine kapılmaktadır. Anlaşıyor ki, bu durum kimse tarafından genel olarak idrak edilmemekte; bilakis karanlık bir duygu olarak kalmakta; yalnızca oldukça sınırlı bazı uygulamalarda gün yüzüne çıkmaktadır. Oysa ki durumun böyle olduğu, edebî bir yayından çok daha fazlası delil olarak getirilerek ispat edilebilir.

Tarihselci ve tarihselci olmayan görüşler arasındaki karşıtlığın bu genel sergilenişini hukuk bilimine uyguladığımızda, yukarıda zikredilen iki okulun karakterini belirlemek zor olmayacaktır. Tarihçi okul, hukukun malzemesinin ulusun tüm geçmişi tarafından verildiğini; tesadüfen şu ya da bu şekilde oluşabilecek keyfi bir iradenin ürünü olmadığını; bizzat halkın kendisinin ve onun tarihinin derinliklerinde yatan özden geldiğini kabul eder. Her çağın kendine özgü bir faaliyeti vardır ve bu faaliyet, o çağın kendi içinde mecburen barındırdığı malzemeyi incelemek, tazelemek ve taze tutmaya çalışmak olmalıdır. Tarihselci olmayan okul, hukukun, yasama yetkisine sahip kişilerce zamanın icapları çerçevesinde oluşan en doğru kanaate göre; her an keyfi ve geçmiş zamanın hukukundan tamamen bağımsız bir şekilde oluşturulduğunu kabul eder. Bu okul, herhangi bir zaman diliminde hukukun neden tamamen yeni ve geçmiş zamanın hukukundan tümüyle farklı olmadığını şöyle açıklar: Kanun koyucu, görevini gereği gibi yerine getirmemiş ve tamamen tesadüf eseri olarak, önceki dönemin hukuk düşüncesinin hâlen geçerli olduğunu kabul etmiştir. Bu ilkeleri tikel durumlara uygulamayı denemek isteyen herkes, bu okullar arasındaki çekişmenin nasıl da her şeyi kuşattığını daha iyi idrak edecektir. Bilhassa kanun koyucunun ve hâkimin çalışma tarzı ile hukukun bilimsel olarak ele alınması usûlü, bu okulların görüşlerinden birinin

ya da diğ erinin kabul edilmesine göre, tepeden tırnağa de ğ iş iklik gösterecektir. Gerçekte ise, birbirleriyle bu şekilde kesiş en ç eliş kiler uygulamada bulunmaz. Bilakis her iki okulun da ortaya koydu ğ u ürünler, birbirlerine oldukça kaygı verici bir benzerlik gösterir. Bu durum, gerçekte, genellikle doğ rudan hissedilen bir duyguya dayalı olarak; ve fakat [dayanılan] ilke ve [neden olunan] sonuç unutulularak davranılmasından kaynaklanır.

Bu mecmuanın editörleri, tarihselci okulun [yaklaşım tarzının doğruluğ undan] tamamen emindirler. Bu nedenle onlar, birlikte ortaya koydukları girişimle, -yani kısmen kendi ç alışmalarıyla, kısmen de benzer görüşlere sahip arkadaşlarına kendileriyle hangi noktada buluşabileceklerini göstererek- tarihselci okulun görüşlerinin gelişmesini ve uygulamaya aktarılmasını desteklemeyi arzu etmektedirler. Böyle bir girişim, ulusun en yüksek varlıklarının en asil güçler tarafından kurtarılmış olması nedeniyle, tam da şimdi taze bir umutla başlatılabilecektir. Nitekim hüzünlü geçen son yıllarda yapılan bütün tarihi araştırmalar, özellikle de anavatanla ilgili olanlar, mecburen yürek burkan bir his vermekteydi; şimdi ise tarihsel araştırma yeni ve taze bir cazibe kazanmıştır. Ve bu nedenle editörler, anavatanın hukukunun tarihsel olarak kurulması noktasında yeni bir ilham vermeyi başarabilirlerse, kendilerini bilhassa mutlu hissedeceklerdir. Tam da burada, zengin hazineler saklıdır ve tarihçi okulun muhaliflerinin her zaman olduğu gibi tüm düşmanlıklarını yalnızca Roma hukuku tarihinin hırslı bir şekilde çalışılmasına yönelttikleri; Alman hukuk tarihi söz konusu olduğunda ise, sanki böyle bir tarih yokmuş gibi sessiz kalarak geçiştirdikleri fark edilmemektedir. Oysa, şayet bir Alman hukuk tarihinin olduğunu varsayarsak, kendilerinin tıpkı Roma hukuku tarihinden olduğu gibi, belki de daha fazla, Alman hukuk tarihinden de nefret etmeleri gerekirdi.

Bu düşüncelerle, pekâlâ bir [kitap kaleme almak suretiyle] yazarlık faaliyeti de yapılabilirdi. Neden özellikle mecmua türü seçildi? Bu sorunun cevabı hâlâ özel bir açıklama beklemektedir. Zamana karşı dirençsiz ve geçici olan yayın türleri artık Almanya'da sıradışı bir ilgiye mazhar olmuyor gibi görünmektedir. Oysa böyle bir ilgi, yakın zamana kadar vardı. Ağırlıklı olarak mecmualara dayanarak hazırlanan eserler, şüphesiz pek tavsiye edilmez. Zira asıl arzu edilen şey, düşüncelerin daha büyük bir bağlamda ve kitap olarak adlandırılan kalıcı türler içerisinde ele alınmasıdır. Günümüzde mecmualar, işlenmemiş ve da ğ ınık düşüncelerin bile paylaşılmasına sıkça imkân sağlamaktadır. Böylelikle iyi kitapların ortaya çıkması engellenmektedir. Bu nedenle, belki de mecmuaların bizatihi kendilerini

“kitap engeli” [*Bücherableiter*] olarak isimlendirmek mümkündür. Ancak doğru kullanıldıklarında, mecmualar tam tersi, yani faydalı bir etkide de bulunabilir. Zira münferit düşüncelerden bütünlüklü ve iyi yazılmış kitaplara geçiş, aşamalı ve genellikle de yavaş ilerleyen bir süreçtir. Şayet bir mecmua, bu sürece aracı olmak ve onu teşvik etmek için çabalyorsa, onun etkisi oldukça şifalı olabilecektir. Dolayısıyla bu noktada tayin edici olan, mecmuanın editörleri ve çalışanlarını sevk eden niyettir. Ayrıca okuyucularla ilişkisi bakımından düşünüldüğünde de hususen mecmua türünün oldukça fayda sağlaması mümkündür. Zira bir halkın ürettiği edebiyat ne hareketsiz, ne de uykudadır. Bu edebiyat, kısmen ve nihaî olarak bir takım kitaplar ve bilginlerin şahsında vücut buluyor da değildir. Aksine o, tüm bilginler tarafından toplumla müştereken ve karşılıklı etkileşim hâlinde, sürekli yenilenerek ortaya konulmakta ve hareketli tutulmaktadır; ki herkesin de buna böylece inanması gerekir. Hatta edebî bakımdan yetkin gözlere sahip olan kişiler, sürecin nasıl işlediğini fark etmenin en zor olduğu zamanlarda bile -ki kendi halkımız bakımından bugün böyle bir zamandayız- bu durumu gözleyebileceklerdir. Gözleri daha az keskin olanlar için ise bu inancı görünür kılan herhangi bir aktarım çok makbule geçecektir. Bu türlü bir aktarımın tam da bir mecmua ile yapılabilmesi mümkündür. Zira mecmua, editörleri ve çalışanları ile göz önünde olan bir topluluktur; daha sık ve adet adet yayınlanıyor olması itibarıyla da tek ve bitmiş kitaplara kıyasla daha fazla canlılık alameti göstermeye muktedirdir. Yukarıda bahsedilen suistimalin önlenmesi koşuluyla, bir mecmuanın özellikle üniversite öğrencilerinden oluşan okuyucu kitlesi için faydalı hizmetler görmesi mümkündür. Bu nedenledir ki, editörler, eğitimcilik mesleğini icra ederken, mecmualara yönelik özel bir talebin olduğunu fark etmişlerdir.

Bu türlü bir girişimde -ki o, adı itibarıyla “zaman”dan çok daha farklı şeylerle ilgilidir- şimdiki zamanın ve onun önceki çağlarda çıkan aynı edebi türle [mecmualarla] ilişkisi konusunun doğru bir değerlendirmesinin yapılması iki kat daha önemlidir. Editörlerin, hukuk bilimi alanında tam da bahsi geçen [olumsuzluklarla malül] bugünün, şu anda hakim olan karanlık geceyi kovacağı fikrine oldukça uzak durduklarının bazı kimseler tarafından düşünülmesi muhtemeldir. Oysa editörlerin benimsedikleri ekolün tarihselci bakış açısı kendilerini böyle bir ithama karşı korumaktadır. Ama diğer yandan geçmişin körü körüne bir ululanması var ki, kibirli tavidan neredeyse daha tehlikelidir. Bu durum, günümüzdeki güçleri tamamen felç etmektedir ve buna karşı tarihselci anlayış da sadece sözde kalmadan, gerçekten uygulanıp korunmalıdır. Son zamanlarda,

Roma hukukunda en önemli şeylerin uzun zamandır keşfedildiği ve yeni olanın faydasının çoğunlukla halihazırda mevcut fikir ve teorilerin tercihiyle teşekkül ettiği, en çok da birkaç yeni zeminde desteklendiği, ne var ki bunların da yine çoğunlukla eskilerden sağlanacağı ileri sürülmektedir. Hâl böyle olsaydı, kuşkusuz özgün ve yeni eğitim olanaklarının asla eksik olmayacağı herhangi bir sanatla iştilal etme isteği, zeki bir insana bilimimizden daha cazip gelirdi. Bereket ki durum böyle değil. Gerçi burada ima edilen on altıncı yüzyıl yurttaşlarının önemi aşikardır ve belki de mecmuamızda bu yüce dönemin şânını muştulama fırsatı da olacaktır. O dönemde tarih ile filolojinin bilimimizde kullanımı yeniydi, adım adım yeni kaynaklar keşfedildi ve her nereye teveccüh edilmişse, yeni bilginin yardımıyla hiç farkedilemeyen yeni bir bağlantı tespit edilebildi. Bundan, araştırmanın aynı ölçüde ve sınırsız şekilde devam edebileceği, yanılıcı fakat çok tabii bir düşünceyle güçlenen ve yükseltlen sağlam, canlı bir kendilik duygusu ortaya çıktı. Şöyle ki, gerçekte bulunan büyük hazinelerin yanı sıra, [bu vaziyet] onlara söz gelimi sihirli bir değneğe sahip olmuşçasına geleceği ölçülemeyen bir zenginlik hissi de verdi. Bu duygu içinde, çağımızın bilgeliği zikredilen dönemdeki kapsamlı bilgelikle oldukça sınırlı düzeyde rekabet edebilir ve bu nedenle, aramızdaki münferit hukukçuların o büyük adamların kişisel ihtişamına asla erişemeyeceklerini kolayca kabul edebiliriz. Ancak bu nedenle hayat durmadı ve zamanın tahakküm eden etkisi nedeniyle, şu an bilimimizde on altıncı yüzyılın düşünemeyeceği şeyler bile mümkündür. Aslında, bir literatür çağının geçmişle olan ilişkisi, iyi niyetli her insanın çağdaşları hakkında hissetmesi gereken şeye benzer görünür. Bu hissiyat, kendine özgü her büyük işinde açık fikirli ve şen bir hayretle, ancak emin ve ölçülü bir duyguyla, bütün yabancı değerleri tanıma isteğidir. Paracelsus'un öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki hakkında çok güzel bir şekilde dile getirdiği şey bütün çağlar için hâlâ geçerliğini korumaktadır:

“Bir takrirden bulunan öğretmen ile öğrenci hakkında daha yüksek ve takdire değer olan şey, öğrencinin disiplini için kanatlarını geliştirene kadar sertleşmemiş yumuşak bir kabuğun içinde yatması ve ardından koltuk değneklerinden kurtulmasıdır. Eskileri yuvalarından çekip kaldırmaları onlar için doğru ve övgüye değer; zira sanat ve bilgelik, disiplin ve tutku her saat üstatlarının üzerinde genç bir kayın ağacı gibi büyüyerek yükselmelidir, böylelikle eski kayınların övgüsüne nail olacaklardır”.

Bunlar, mecmuamızca üstlenilen kanılar ve gayelerdir. Mecmuanın içeriği, yayınevinin ilanında şu şekilde ayrıntılı olarak duyurulmuştur:

“I. Pozitif hukuk biliminin tüm bölümlerinden, ancak tercihen Roma ve Cermen hukukuna dair makaleler [*Abhandlungen*]. Mecmuanın karakteristik amacına uygun olarak,

yalnızca konusu bilimsel ve özellikle tarihsel bir bakış açısıyla yorumlanan makaleler kabul edilecektir, salt pratik veçhe üzerinde duran makaleler kapsam dışı tutulmuştur.

II. Hukuk kaynakları [*Quellen des Rechts*]. Bu kategori altında, hukuk kaynakları paylaşılmalıdır.

1. Henüz basılmamış veya hatalı ve eksik olan yahut basılı kitaplardan sadece nadir olanlar.
2. İçeriği çok fazla daraltılmaksızın iki veya üç tefrika halinde yayımlanabilenler.
3. Doğrudan bir bilimsel ilgisi olanlar. Bu türdeki kaynaklara, daima tarihsel ve bilimsel ilişkileri tartışan bir giriş ile gerekli görüldüğünde çeviri ve açıklayıcı notlar da eşlik edecektir.

III. Kısa makaleler/değerlendirmeler [*Miszellen*]. Bu kategori altında kabul edilir:

1. Nadir veya az bilinen, faydalı kitap ve el yazmalarının literatür notları.
2. Hukuki biyografi ve öğretim kurumlarının tarihine dair yazılar.
3. Önemli hukuk kaynaklarının müstakil bölümleri hakkında eleştirel notlar ve bu bölümlerdeki karmaşık noktaların açıklamaları.
4. Belirli konuların incelenmesini sağlama amacına yönelik kısa makaleler.

IV. Eleştiriler [*Rezensionen*]. Ancak yalnızca tutarlı çeşitlilikte [olmalıdır]”.

Burada bildirilenlerin çoğu kendiliğinden açıktır, sadece aşağıdaki açımlayıcı ekler gerekli görülmektedir.

Makaleler, yerinde olarak bütün mecmuanın ana konusunu oluşturmaktadır. Amacı, yalnızca bilimsel ve özellikle hukukun tarihsel veçhesine yöneliktir; burada kâh yöntem kâh olguların edimsel tahkiki baskın hale gelebilir. Pratik olarak adlandırılan -yani hâkimlik makamı veya avukatlık mesleğinin yargısal işleyişin hızlı ve mekanik kolaylığı hakkındaki- amaçlar, bu mecmuanın hedefi dışında bulunmaktadır. Bununla birlikte editörler, asıl hukuk tarihi ders konusu kapsamında kabul edilen tasnifi salt kendi çalışma planlarına aitmiş gibi yorumlarsa, bu çok yanlış anlaşılabilir olacaktır; daha doğrusu tarihselci anlayışla ele alınan dogma ve yorum da buraya aittir. Öyle ki, bir çalışmanın mecmuanın amacına uygun ya da yabancı olup olmadığı, asla konusundan değil, yalnızca bakış açısından ve ele alınışından anlaşılabilir. Aynı şekilde editörlerin zihniyeti, pratik hukukçuluk ile akademisyenliği birbirine karşıtmış gibi görmekten, işlerindeki her pratik görüşü tamamen dışlamaktan oldukça uzaktır. Tarihselci olan ile tarihselci olmayan arasında hüküm süren mutlak bir karşıtlık söz konusu değildir. Diğer taraftan uygulamayla ilgili olan iş, bilimsel anlayışla en nitelikli şekilde yürütülebilir, nitekim antik Romalı hukukçuların fetvalarında [*Response*]

pratik ve tarihselci anlayış eşit derecede takdire şayan görünür. Tarihselci araştırmancının zaferi, araştırılmış olanı deneyimlenmiş bir şey gibi basit bir şekilde doğrudan ortaya çıkardığında elde edilmiş olur. Bu nedenle tarihselci ve pratik olarak nitelendirilen her iki anlayış, tamamen birbirinin içine işlemiştir. Ancak, tarihi bu kendine özgü ruhuyla tetkik ederken her zaman başarılı olunmaz ve bu mükafattan daha düşük bir mükafata çalışmak istememe kararlılığı, kaçınılmaz olarak tamamen yüzeysel bir incelemeye yol açar. Hakikaten tarihin ruhu üzerine boş bir iddiada bulunmak tamamen karşıt maddi çabadan daha yararsızdır. “Esasen herkes için, en fena azamet taslama, henüz harflerle anlayış ve ülfeti olmadığı halde zekâdan/[ruhtan] dem vurmaktır⁶” diyor Goethe. [Dolayısıyla] her araştırmacı, bir yandan tıpkı esasa inmeye çabalayan bir ciddiyete sahip olmalı, diğer yandan ise evleviyetle hakikate tutkulu bir kanaatkarlık dilemelidir.

Basılı olmayan kaynakları haber vermek, herkesin kabul edeceği gibi, tarihi bir alanda kazanılabilecek değerlerin ilkidir. Ancak şu anda bu kazanım nadir ve talihli tesadüflere bağlıdır. Bu nedenle, bilimimizin tüm dostları, editörlerin herhangi bir hususi, kişisel talebi olmaksızın bu tür kaynaklardan talih devşirmeye davet edilmektedirler. Bu durum, özellikle anavatan hukukunun tarihi için aydınlatıcı olması muhtemel belgelerde söz konusu olacaktır.

Son olarak eleştirilerde, en azından zamanın beraberinde getirdiği bütün hukuk literatürü nazar-ı dikkate alınarak, bunların tam bir muhasebesi yapılmalıdır. Editörler, özgün ve bilime faydalı bir şeyler söyleme fırsatı sunduğu için yalnızca bireysel çalışmalarını değerlendirmeye alacaklardır. Ancak böyle bir sınırlama, mecmuanın bu bölümünü tamamen faydasız kılmamalıdır. Zira hukuk eserlerinin yer yer ne kadar iyi ve sağlam eleştirileri ortaya çıkarsa çıksın, şairin ifadesine göre bütün hukuki eleştiri oldukça bahta benzemektedir:

“Bahtta da öyle tıpkı / Seçmez kalabalığı / Kimi suçsuz, sevimli / Bir çocuğun başına, / Kimi saç dökülmüş / Bir suçlunun yoluna / Konar haber vermeden”⁷.

Yalnızca şu farkla ki, şaire göre baht masumlara ölüm dağıtır, oysa eleştiri bunu hak etmeyenlere daha çok hayat verir. Bunun üzerine, editörler tarafsız [ve] ölçülü bir yargı yoluyla kendilerini eleştirmenlerimizin büyük bir kısmından ayırtılmayı temenni ederlerse, hakkaniyetli düşünen hiçbir kimse bundan dolayı onları kibirli ve kendini beğenmiş olarak görmeyecektir.

⁶ Johann Wolfgang von Goethe, *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları*, çev. Şükrü Atala - Cemal Köprülü, İstanbul, MEB Yay., 1945, s. 28.

⁷ Johann Wolfgang von Goethe, *Seçme Şiirler*, çev. Selâhattin Batu, Ankara, MEB Yay., 1949, s. 16.

Editörler bu mecmuanın ne sıklıkla yayınlanacağına ve ne kadar süreceğine dair söz veremez ve vermeyecektir. Sadece yayının, hakiki şevk ve tutku ile yapılabilecek işten daha sık ve daha uzun olamayacağını taahhüt etmektedirler. O halde bu girişim ister kısa ister uzun sürsün, bu mecmuanın amacı hiçbir surette erişilemez değildir.